

Consensusdoelen

Een goede eerste stap voor het formuleren van uw visie op burgerschap kan bestaan uit het selecteren van consensusdoelen. De huidige wet biedt u daar op dit moment veel vrijheid in, alhoewel het wetsvoorstel Verduidelijking burgerschapsopdracht meer richting zal geven. Dat wetsvoorstel neemt de basiswaarden van de democratische rechtsstaat als uitgangspunt. De letterlijke tekst (die nog niet definitief is) luidt als volgt:

1. *Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:*

- het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens; en

- het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de Nederlandse democratische samenleving.

2. *Het bevoegd gezag draagt zorg voor een cultuur waarin alle bij het aanbieden van onderwijs betrokken personen in hun uitingen handelen in overeenstemming met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, en creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met deze waarden.*

Onderzoek laat zien dat drie typen waarden vaak een uitwerking krijgen in het burgerschapsonderwijs: aanpassing en discipline (enige volgzzaamheid, goede manieren, zelfdiscipline), autonomie en kritisch denken (een persoonlijke mening vormen, je mening kunnen onderbouwen, met kritiek om kunnen gaan) en sociaal bewustzijn (rekening houden met de perspectieven en belangen van andere mensen, respect voor of solidariteit met andere mensen tonen, maatschappelijke betrokkenheid) (22). Als school kunt u een eigen nadruk leggen, maar alle drie de clusters zijn van belang voor goed burgerschap. Zo kan een joodse school kennis over tradities belangrijk vinden, terwijl een Montessori-school kritisch denken en autonomie benadrukt.

Tips:

- 1 U hoeft geen schoolspecifieke doelen te formuleren. In dat geval kunt u de doelen die uit nationale wetgeving voortvloeien centraal stellen.
- 2 De wet laat u op twee manieren ruimte. Ten eerste om schoolspecifieke doelen te formuleren in aanvulling op de wettelijke doelen. Daarnaast kunt u er ook voor kiezen om de manier waarop u burgerschapsonderwijs geeft aan te passen aan uw leerlingenpopulatie, net zoals u ook voor andere onderwijsdoelen zelf mag bepalen hoe u onderwijs geeft.
- 3 Schrijf alle waarden op die u vanuit de waardeoriëntatie en onderwijsvisie van uw school kan formuleren, zodat u ze tijdens het formuleren van uw visie kan gebruiken.

Persoonlijke doelen

In onze samenleving kennen we gewetensvrijheid: het staat iedereen vrij om eigen overtuigingen en idealen te hebben. Dat geldt ook voor leerlingen. En zelfs al zouden scholen bepaalde idealen of overtuigingen rechtstreeks in de hoofden van leerlingen willen krijgen, dan is de kans van slagen beperkt, zo laat onderzoek zien (23). Het is beter om leerlingen zelf na te laten denken over burgerschapsonderwerpen. Daarnaast kunnen we leerlingen ook persoonlijke doelen laten stellen, die gaan over het ontwikkelen van burgerschap. Dat kan gaan over specifieke talenten of vaardigheden, zoals het kunnen schrijven van columns, maar ook over specifieke idealen en hoe die te bereiken zijn. Als vrijwilliger, als activist, of op een van de vele andere manieren om je als burger te manifesteren. De ervaring leert dat ruimte laten voor persoonlijke doelen leerlingen kan motiveren. Maar zelfs als u alle persoonlijke doelen van leerlingen zou kennen, dat is het natuurlijk onbegonnen werk om die voor iedere leerling in uw schoolbrede visie te zetten. Wel kunt u in de visie kwijt óf u persoonlijke doelen van leerlingen belangrijk vindt, hoeveel ruimte u wilt bieden aan die doelen, en eventueel welke faciliteiten er zijn om leerlingen te begeleiden bij het ontdekken en ontwikkelen van hun eigen burgerschap. Tegelijkertijd is het naïef om burgerschapsonderwijs helemaal aan leerlingen over te laten – leerlingen zijn immers geen experts en weten niet altijd van tevoren wat waardevol is om te leren. Daarom vragen we bij andere vakken ook niet aan leerlingen om alle leerdoelen te bepalen.

Noten

(22) Leenders, H., Veugelers, W., & De Kat, E. (2008), 'Teachers' views on citizenship education in secondary education in The Netherlands', *Cambridge Journal of Education*, 38(2), 155–170.

(23) Ruby, A., & Doolittle, E. (2010), Efficacy of Schoolwide Programs to Promote Social and Character Development and Reduce Problem Behavior in Elementary School Children: Report From the Social and Character Development Research Program.